

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS KALĖJIMŲ TARNYBOS ŠIAULIŲ KALĖJIMĄ

2023-04-03
Nr. 4D-2023/1-7
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė gavo X (toliau – Pareiškėjas) skundą dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos Šiaulių kalėjimo (toliau – Šiaulių kalėjimas) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų nusiprausti po sporto (toliau – Skundas).
2. Pareiškėjas skunde nurodo: „Šiaulių kalėjimo administracija, o tiksliau direktorius, 2022-10-10 priėmė įsakymą, kuriuo uždraudė eiti į dušą po sporto“.
3. Pareiškėjas Seimo kontrolierės prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierė 2023 m. sausio 5 d. raštu Nr. 4D-2023/1-7/3D-48 kreipėsi į Lietuvos kalėjimų tarnybos direktorių prašydama paaiškinti Skunde aprašytas aplinkybes. 2023 m. vasario 14 d. Seimo kontrolierė gavo Lietuvos kalėjimų tarnybos 2023 m. sausio 26 d. raštą Nr. 1S-663.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose pateikta ši informacija:

4.1. „Nuo 2022-10-10 iki 2023-01-05 gyvenamojoje kameroje Nr. 96 laikomi asmenys, kurioje buvo laikomas Pareiškėjas, pasinaudoti dušu, buvo išvesti 26 kartus: 2022-10-10, 2022-10-14, 2022-10-17, 2022-10-21, 2022-10-24, 2022-10-26, 2022-10-31, 2022-11-03, 2022-11-07, 2022-11-09, 2022-11-14, 2022-11-16, 2022-11-23, 2022-11-24, 2022-11-28, 2022-12-01, 2022-12-05, 2022-12-08, 2022-12-12, 2022-12-15, 2022-12-19, 2022-12-21, 2022-12-27, 2022-12-29, 2023-01-02, 2023-01-04, t. y., 2 kartus per savaitę (pridedamos Suimtųjų, nuteistųjų higieninio švarinimo registracijos žurnalo įrašų kopijos)“.

4.2. „nuo 2022 m. spalio 10 d. iki 2023 m. sausio 5 d. gyvenamojoje kameroje Nr. 96 laikomi asmenys (kartu su Pareiškėju) buvo išvesti į šiuos laisvalaikio užimtumus: į treniruoklių salę 14 kartų, į teniso salę 13 kartų, į sporto aikštelę 1 kartą, į tinklinio/krepšinio aikštelę 5 kartus, 6 kartus į salę, kurioje yra biliardo stalas, į žaidimų kambarį (antrame aukšte) 6 kartus, į žaidimų kambarį (prie mokyklos) 8 kartus. Atkreipiame dėmesį, kad laisvalaikio užimtumas asmeniškai kiekvienam

suimtajam (nuteistajam) nėra organizuojamas, į užimtumus suimtieji (nuteistieji) vedami pagal kiekvieną savaitę Šiaulių kalėjimo viršininko tvirtinamą grafiką, kuris sudaromas bendrai visiems gyvenamosios kameros suimtiesiems (nuteistiesiems) (pridedamos laikotarpiu nuo 2022-10-10 iki 2023-01-05 patvirtintų Suimtųjų (nuteistųjų) laisvalaikio užimtumo grafikų: 2022-10-07 Nr. 61-2304, 2022-10-17 Nr. 61-2371, 2022-10-21 Nr. 61-2451, 2022-10-28 Nr. 61-2492, 2022-11-04 Nr. 61-2573, 2022-11-10 Nr. 61-2637, 2022-11-18 Nr. 61-2716, 2022-11-25 Nr. 61-2803, 2022-12-02 Nr. 61-2876, 2022-12-08 Nr. 61-2945, 2022-12-15 Nr. 61-3021, 2022-12-22 Nr. 61-3073 ir 2022-12-29 Nr. 61-3115 kopijos)“.

4.3. „Atkreipiame dėmesį, kad pagal galimybes bandoma derinti, kad vedimas pasinaudoti dušu sutaptų su suimtųjų (nuteistųjų) užimtumu“.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

5. Bausmių vykdymo kodekso:

92 straipsnis – „1. Arešto ir laisvės atėmimo bausmes atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos Lietuvos Respublikos higienos normas atitinkančios gyvenamųjų patalpų ir buties sąlygos“ (teisės akto nuostata, įsigaliojusi 2023 m. sausio 1 d.).

173 straipsnis – „1. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buties sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas“ (teisės akto nuostata, galiojusi nuo 2022 m. sausio 1 d. iki 2022 m. gruodžio 31 d.).

6. Lietuvos higienos normos HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. rugpjūčio 3 d. įsakymu Nr. V-908 (toliau – HN 134:2015), *44 punktas* – „Laisvės atėmimo vietose, policijos areštinėse laikomiems asmenims turi būti sudaryta galimybė ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę nusiprausti duše“.

7. Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25 (teisės aktas neteko galios 2022 m. gruodžio 31 d.), *17 punktas* – „Iš užrakintų gyvenamųjų aukštų, gyvenamųjų patalpų (kamerų) arba palatų nuteistieji (suimtieji) išleidžiami: [...]; 17.5. į valgyklą, dušą (ne rečiau kaip du kartus per savaitę, o kai yra sudarytos sąlygos, – kasdien), socialinės reabilitacijos užsiėmimus, susitikimus su advokatu (gynėju)“.

8. Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1R-444 (teisės aktas įsigaliojo 2023 m. sausio 1 d.), *24 punktas* – „Iš užrakintų gyvenamųjų aukštų, gyvenamųjų patalpų (kamerų) arba palatų suimtieji ar nuteistieji išleidžiami: [...]; 24.5. į valgyklą, dušą (ne rečiau kaip 2 kartus per savaitę, o kai yra sudarytos sąlygos – kasdien), resocializacijos priemonės, susitikimus su gynėju (advokatu ar jo padėjėju)“.

9. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (nuo 2023 m. sausio 1 d. Lietuvos kalėjimų tarnyba) ir jam pavaldžių įstaigų energinių resursų plano, patvirtinto Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2022 m. rugsėjo 28 d. įsakymu Nr. V-350, nuostata (be numerio) (toliau – Planas): „Mažinti nuteistųjų/suimtųjų maudymosi dažnumą iki 2 k./sav., griežtai laikantis sudaryto grafiko“.

10. *Šiaulių tardymo izoliatoriaus (nuo 2023 m. sausio 1 d. Šiaulių kalėjimo) direktoriaus 2022 m. spalio 5 d. įsakymo Nr. 1-211 „Dėl suimtųjų (nuteistųjų) naudojimosi dušu“:*

1.1. papunktis – „Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikomus suimtuosius ir nuteistuosius pirmą kartą (savaitės laikotarpyje) išvesti pasinaudoti dušu iki 15 min. trukmės“.

1.2. papunktis – „antrąjį ir kitus kartus per savaitę nuteistiesiems ir suimtiesiems leisti prausti duše iki 10 min. Po sporto užsiėmimų nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 30 min., sudaryti sąlygas nusiprausti, išskyrus atvejus, kai pats suimtasis (nuteistasis) raštu atsisako eiti į dušą“.

1.5. papunktis – „pataisos pareigūnai, vykdantys suimtųjų (nuteistųjų) socialinį užimtumą, po sportinių užsiėmimų suimtuosius (nuteistuosius) nuveda ir palieka dušuose (perduoda Saugumo valdymo skyriaus specialistui, atsakingam už korpuso skyrių), kurie įrengti režiminio korpuso pirmajame ir antrajame skyriuose. Saugumo valdymo skyriaus specialistas (atsakingas už korpuso skyrių), užtikrina šių suimtųjų (nuteistųjų) tolimesnę priežiūrą ir organizuoja jų palydėjamą į gyvenamąsias kameras“ (šis punktas įsigaliojo 2022 m. gegužės 20 d.).

Tyrimo išvados

11. Pareiškėjas skundžiasi tuo, kad Šiaulių kalėjime jam nėra sudaromos sąlygos po sporto nusiprausti duše.

12. Suimtieji ir nuteistieji turi teisę į saugią gyvenamąją aplinką, kurią, be kita ko, užtikrina higienos reikalavimų laikymasis. Higienos reikalavimų turi laikytis tiek pati bausmės atlikimo vieta, tiek suimtieji / nuteistieji. Pažymėtina, kad pareiga sudaryti sąlygas suimtiesiems / nuteistiesiems palaikyti asmeninę higieną tenka bausmės atlikimo vietai, t. y. ji turi užtikrinti, kad suimtieji / nuteistieji būtų aprūpinti higienos priemonėmis, turėtų tinkamas sąlygas nusiprausti, skalbti rūbus bei patalynę. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 5–8 punktai), suimtiesiems ir nuteistiesiems turi būti sudaromos sąlygos nusiprausti duše ne rečiau kaip du kartus per savaitę, o, esant galimybei, ir kasdien. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad nuo 2022 m. spalio 10 d. iki 2023 m. sausio 5 d. Pareiškėjui buvo sudaryta galimybė dušu pasinaudoti 26 kartus, t. y. 2 kartus per savaitę (šios pažymos 4.1 papunktis). Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Šiaulių kalėjimo pareigūnai formalių teisės aktų reikalavimų nepažeidė.

13. Nepaisant to, kad formalių teisės aktų pažeidimų šiuo atveju nenustatyta, Seimo kontrolierė primena, kad savo darbo praktikoje ji laikosi pozicijos, jog situacija, kai užimtumo priemonė priešpriešinama poreikiui tinkamai laikytis asmens higienos, pažeidžia žmogaus teisę į tinkamas ir žmogaus orumo nežeminančias laikymo sąlygas (Seimo kontrolieriaus 2017 m. sausio 12 d. pažyma Nr. 4D-2016/1-691).

Skundo tyrimui aktualiu laikotarpiu (2022 m. spalio 10 d. iki 2023 m. sausio 5 d.) pagal Šiaulių kalėjime nustatytą tvarką (šios pažymos 10 punktas) suimtieji ir nuteistieji dušu turėjo teisę pasinaudoti du kartus per savaitę, tačiau, atsižvelgiant į Plano (šios pažymos 9 punktas) nuostatas, buvo atsisakyta sudaryti jiems sąlygas papildomai pasinaudoti dušu po sporto. Šiaulių kalėjimo pareigūnai pripažino, kad, nors yra bandoma derinti, jog sąlygos sportuoti ir pasinaudoti dušu būtų sudarytos tą pačią dieną, tačiau ne visada tai pavyksta. Šiuos pareigūnų teiginius patvirtina ir pateikti faktiniai duomenys, t. y., nors Pareiškėjui buvo sudarytos sąlygos pasinaudoti dušu 26 kartus, tačiau tik 11 kartų jis dušu pasinaudojo tą pačią dieną, kai sportavo (šios pažymos 4.1, 4.2 papunkčiai). Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Šiaulių kalėjimo pareigūnai, laikydamiesi Plano nuostatų ir atsisakydami sudaryti sąlygas papildomai nuteistiesiems pasinaudoti dušu po sporto, tačiau nesiimdami efektyvių priemonių suderinti aktyvaus nuteistųjų laisvalaikio užimtumo ir naudojimosi dušu tvarkaraščių, sukūrė situaciją, kai užimtumo priemonė (šiuo atveju – sportas) priešpriešinama poreikiui tinkamai laikytis asmens higienos (šiuo atveju – pasinaudoti dušu), ir tokiu būdu pažeidė

pirmiau nurodytoje baudmės atlikimo vietoje laikomų asmenų (šiuo atveju – Pareiškėjo) teisę į tinkamas ir žmogaus orumo nežeminančias laikymo sąlygas.

14. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundas dėl Šiaulių kalėjimo pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant sąlygų nusiprausti po sporto, yra pagrįstas.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

15. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia X skundą dėl Šiaulių kalėjimo pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant sąlygų nusiprausti po sporto, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERĖS REKOMENDACIJA

16. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad ateityje Šiaulių kalėjime laikomiems suimtiesiems / nuteistiesiems, įskaitant ir Pareiškėją, būtų sudaromos sąlygos po sporto pasinaudoti dušu.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė